

ANDRES-KALEKO MATXALEN 2N SARIA (1997)

Alaba bizkiak izan ebezen Peru eta Mari'k; Bata, Matxalen, bizia eta argia: bestea, berriz Mari. otsana eta paketsua. Biak gelditu ziran umezurtz arako 1919'garren urteko gripe negargarri arekin.

Lau urte eramazan Europa'k burrukan, alkar iltzen, odolez lurak gorritzen... Eta, aren ondorena edo, izurri ikaragarri bat agertu zan pure artean eta umezurtzez Brain ebazan euskal lurak.

Gazteak izan eta errez moldatu ziran Buren bizi berrira Matxalen eta Mari, naiz-eta etxe-bizitzatxo hat besterik ez izan zero eta lurren aurrean. Eskuak baebetzen, beintzat; lurak jorratzen ikasita egozen eta, artarako gogoa izan ezkerero. Iana sortzen da andik edo emendik.

Aste osoan jai-egunari begira eta kanta zaarrak diñoenez neska mutil zaliak "oiñak ariñak eta burua ariñago...". "Gogoa nun, zankoa an", diño beste antxiñako esaerak. Bi neskato onek "txistu-soiñua nun, gogoa an": baña, batez be, pelotari eta aizkolari gazteak ziran Buren aize-orratzari nora-bidea enlaten eutsoenak...

Bai ha, Arrandi'ko Abdon'egaz maite-miñez, txorabioak artuta ebillen Matxalen, geldi eziñik. Zein zan Arrandi'ko Abdon? Ogei urteko pelotari bikaña, zortzi arrua aragi trinko pertxa zuzen batean esegita. Arek bai zituela oiñak arin eta besagaiñak indartsu! Txokora jotzen eban pelotak, sekulan boterik ez; bertan ilda gelditzen zan; atzera jo ezkerero, marra guztien gaiñetik, kamiñoraiño joaten zan pelota.

Beñ. Durango'ko azokan, partidua irabazi eban egun aretan, (Matxalen'en zorabioa), alkar topo egin eben Goi-ko-kalean, eta Abdon'ek agur egin eta onela esan eutson:
-Kaixo, Malen, zertan abillen?

—Zeu ikustera beste barik.

—Ederto, alkar ikusiko dogu beste batean.

Ori esan eta aide egin eutson. Alan be, Matxalen kalean zutunik, garunak aizeak eruanda lez, eta poza biotzetik dariola esanez:

—"Abdon'ek berba egin daust...".

Etxera hiurtu danean, here aizpatxoari ustu deutso anima eta barruan gorde eziñik, gañezka eukan zoramenaren berri emon: Mari, tuntunak, errian zabaldu. Bi aizpak dira tuntun-xamarrak eta ezkutuan ezer gorde ezin.

x y *

Martolo Morokil'ek, on entzun ebanean, Urkiola'n bertan be entzuteko algarak bota ebazan. Eta, muserako tabernan bildu ziranean, barrez errementa bear; danen artean

eratu eben plana eta bigaramonean, Abdon'en partetik, mezua bota eutsen Matxalen'eri:

Biar zapatua, illargi berri, Errota-zaarre'ko zubi-azpian alkartuko gara, bein illunduta gero.

Tximiak orraztu, soñeko bernia atara kutxatik, jaietako oiñetako zuri politak garbitu eta, aizpatxoa ogeratu danean, ankapunttatan irten du etxetik.

Gaua illun dago, baña berak ez du biderik galduko, bioz-zean biztuta daraman zuziak, argituko deutso bidea Zubi-zaarreraiño eta azpiko txoko batean gorde dau here burua erne eta urduri noiz Abdon agertuko.

Luze doakio denbora; baña, ezer nai dabenak here goguari eutsi bear deutso gogor, asmorik sendoenagaz, Matxalen'en antzera...

Artan, dorreko kanpaia orduak jotzen. Amabiak amaitu barik ara, erreka beetik eta goitik, iskanbilla bizian, lamiasailla nun agertzen dan, guztiak zubi-azpiko uretan murgiltzera. Ango zalaparta eta ango berba egin bearra, alkarri berriak emoten. Guztiak berba egiteko; iñor be ez entzuteko.

Matxalen ikaratu da ezurak urtuteko eran; barrua errezen dautso bildurak eta ez da arrazoirik palta: leengo batean, Errekaldeko ganbaran, arto-xurietan ari zerala, lamiak eta sorgiñak atara ebezen platerera eta Matxalen'ek auxe esan eban:

—Sorginik eta lamirik ez dago; siniskeri zoroak dozak orrek eta neuk ez dodaz sekulan be ikusi eta ikusten ez dana, ez da sinistu bear.

—Eta, ikusten dozuna, zelan sinistuko dozu? Sinisten dira, ikusten ez diranak. Neuk, beintzat, sinisten dot.

Beste guztiak be, Aitaren eginda, orixe esan eben, ao batez. Matxalen'ek ezetz eta ezetz, danen aurka. Orrek danak esanda geno, amen dago, lamien aurrean, biotza koi-pearan antzera urturik. Konturatuko ote dira?

ii *

Orixe bai konturatu dirala. Lamiña gazte batek ikusi dau, beregan borobilduta, arri baten babesean here burua iskutatu eziñik, eta arek jo dau zantsoa:

—Ara amen Andres-kale'ko Matxalen lamiñik ez dala esaten dauana!

Ori entzunda, bata bestearen ondoren gerturatu dira Matxalen'gana eta Lamia zaarrenak onela diñotsa:

—Gu ez gerala: baña, bagaitun. Mari Petralin ez, beste guztiak emen gaitun.

Oii esanarekin batera, bakoitzak ule bat burutik kendu eutsoen eta aizkenerako ule-matasa orixka ederra lamiñen esketan; buru-soil Matxalen koittadia.

– Orain etorri gurekin dantzara.

Eta, besterik gabe, murgildu dabe uretan bein eta berriz, ia itoteraíño. Tximia buzti sorbaldatik beeraiño; jaietako perkaliñazko soiñeko zuria gorputz-azalakin bat eginda, berak be, lamia zirudien. Baña, ur-azpian, arnasik artun ezin.

*
:P

Eskerrak aldameneko Doniane basarrian, perretxikoak janda, nagusia presaka, sabela arintzera, kortara joanik dala, krisaillua eskuetan dauala. Makil baten puntan zegoen Martiollarrak, argia ikustean, egun-sentia irudituta, jo dau bere kikiriki indartsua.

011ar-irrintzina entzutean, tximistak artuta, aide egin dabe lamia guztiak, Matxalen il-zorian utzita. Zubi azpian geratu da intzirika gau osoan.

* *

Goiz-aldean, Mari'k, aizpa palta dala ikusirik, aurretik susmoa artuta egoen, eta an joan da arin-aringa Errota-zaarreko zubira. Abdon'en orde, lamiak topatu dauz Matxalene'k eta aizkeneko arnasetan zirudien. Ez zan gutxigorako. Gau aretan buru-ganbarako ordularia naastu zearo Matxalen'eri, atzera eta aurrera, iñungo ordenamenturik bage...

A T -I.

Nere amak eskubiko besoa perlesiak jota eukan eta orregaitik dei egiten eutson Matxalen'eri baratzako lanetara. Oneri, buru soillean, zidarrezko ule-matasa sortu jakon, aurpegiko azala zimeldu eta burua naastu: baña, baratzako lanik ez dau aztu eta orretan oso trebea da.

Sei errial irabazten dauz egunero, eta bere aispatxoak beste orrenbeste irabazten ba'dauz, bidean aurrera joango dira.

Abdon'ek, txapeldun zalarik, damatxo aberatsa topa eban lagun, eta joanak ziran biak uri nagusira; aren arrastorik ez da errian arrezkero baña. Matxalen beti aren zai. Itxaropenik ez dau galdu; sekulan galduko be.

><~.

Martolo Morokil zaartu da eta oraindik barre egiten dau tso Matxalen'eri; berak, ordea, beste orrenbestekorik ez dau topa bizitza osoan. Naiko leuke leengo kanta zaarra beretzako idatzita ba'lego, ezer ez baiño oba izango litzake-ta:

"Nere andriak kamixa zaarra
bernia ba'lu ezer ez
zazpi astian soiñian dauka
garbitzeko alperrez..."

Matxalen lamien bildurrez bizi da:

* * *

"Lamiak eta sorgiñak leize-zuloetan bizi ba'dira, zergaitik ez dozue zulo oietan gazoliñia botatzen, su eman eta danak erre?"

ARRINDA'tar ANES

EUSKERAZAINTZAREN ASMO BI

EUSKERAZAINTZA EUSKEREAREN ERRI-AKADEMIA'k asmo bi daukaz aurtengo udarako. Oraingoz zeaztasun geiegi barik iragarten doguz gure ZER onetan:

1.ª – UDARAKO LENENGO IKASTAROA (1998)

Donostia'n izango da, Uztaillan. Manu Oñatibia'ren izena daroa eta here irakasbideak be erabilliko dira. Elburuak: Euskalerraren edestira eta kulturara sartu, euskeraz itzaldiak emoteko izlariak Qertatu, Bertso -papelen saltzailleak adoretu.

Gaiak: Euskera jolas-bidez, euskera arteza eta euskal-aditza (Laxaga'k). Euskal kristutasunaren sorrera (Latiegi'k), kristau-aurreko sinismena (Anes'ek), Sabino Arana'ren emaitza (011o'k), Euskal-albistaritza (Zubikarai'k) Azkue ta erri-literatura (Olazar'ek), Elebarria (Zubiri'k) Bertsolaritza (Legarreta'k), Bertso papelak.

Azkenean 15 orrialdeko lan bat egin ezker, Diploma bat artuko da. Edo orrialde bateko azterketa gainduta, B-mai-lako agiria.

2.ª LETARI-EGUNA

Aralar'era, maiatzaren ogei ta amarrean.

- Alkartzea, Basozaiñaren etxean.
- Oiñez San Migel'era txistulariak lagun dirala. (Nai dabenak an).
- Abesti zarrak abestu.
- Euskal Santuen Letariak (San Migel'era eldu).
- Ibildeuna irudiagaz.
- Orixe'ren Letari atala irakurri Euskaldunak liburutik.
- Letariak eta Euskalerria lau aldeetara bedeinkatu.
- Meza Santua.
- Senide-arteko bazkaria.
- Basaburua ta Itxaso'ko eleizea ikusi.
- Etxeetara.